

บทบรรณาธิการ

วารสารประวัติศาสตร์ฉบับท้ายปีนี้มี 4 บทความวิจัย บทความแรก คือ “อุบลรัตน์ : ผู้หญิงในประวัติศาสตร์เปลี่ยนผ่านของยุคสมัย” เป็นการศึกษาชีวประวัติของสตรีชั้นสูงของล้านนาคนหนึ่ง โดยอาศัยจุลประวัติศาสตร์เป็นวิธีวิทยา และใช้ชีวประวัติเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ความทรงจำและเรื่องราวที่ผู้คนเขียนถึงบุคคลในประวัติศาสตร์นั้น สามารถขยายขอบเขตการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ออกไปได้อย่างกว้างขวาง อุบลรัตน์มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่ยามขยายอำนาจเข้าสู่ล้านนา เพื่อแสดงให้อังกฤษซึ่งยึดครองพม่าได้แล้วเห็นว่าล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของสยาม ในช่วงที่ยามเข้ามาเร่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างการเมืองภายในล้านนา ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมืองวัฒนธรรมที่เป็นอยู่และที่เข้ามาใหม่ได้เกิดขึ้นอย่างเข้มข้น และอุบลรัตน์มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความไม่เข้ารูปรูเรอเหล่านี้ เธอเกิดและเติบโตในสังคมชายเป็นใหญ่ และปะทะขัดแย้งกับการชิงไหวชิงพริบทางการเมืองในช่วงที่ยามเข้ามาจัดระบบระเบียบการเมืองการปกครอง การจัดเก็บภาษี การสัมปทานป่าไม้ และการจัดการชายแดน อันเป็นพื้นที่ที่เจ้านายเชียงใหม่เคยมีอำนาจมากรวมถึงอุบลรัตน์ การต่อสู้โดยอาศัยมิติทางวัฒนธรรม เช่น การเข้าทรง หรือการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มพ่อค้าชาวต่างชาติทั้งที่ขึ้นมาเผยแพร่ศาสนา ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามอย่างยิ่งของเจ้านายผู้หญิงที่ทั้งเสียประโยชน์และจำเป็นต้องต่อรองกับอำนาจของกรุงเทพฯ ในทุกวิถีทาง

บทความวิจัยเรื่อง “วัดเทียนถวาย” : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ศึกษาบริบททั่วไปเชิงพื้นที่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และบทบาทหน้าที่ของวัดเทียนถวายและชุมชนใกล้เคียง เพื่อศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม และเสนอแนวทางการใช้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในการพัฒนาวัดเทียนถวายและพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมของวัดซึ่งหมายถึงลักษณะภูมิประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้วยการกระทำของมนุษย์และภัยธรรมชาติ เช่น การขุดคลอง นอกจากนี้ ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติยังถูกเปลี่ยนให้เป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา ที่ถูกปรับเปลี่ยนทั้งทางตรงผ่านการจัดการน้ำ อาทิ การขุดคลอง การชลประทาน เขื่อน ฯลฯ และทางอ้อมผ่านกิจกรรมของมนุษย์ ภูมิทัศน์ทุ่งหลวงที่เคยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำมีสัตว์ป่าชุกชุม ได้ถูกเปลี่ยนเป็นภูมิทัศน์ของท้องนาท้องไร่ ที่ได้เปลี่ยนแปลงมาจากกลายเป็นภูมิทัศน์ของย่านชานเมืองที่เต็มไปด้วยที่อยู่อาศัย บทความเสนอด้วยว่าวัดเทียนถวายและชุมชนใกล้เคียงสามารถพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ด้วยการนำเสนอภูมิทัศน์วัฒนธรรมธรรมดา แต่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และแม่น้ำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต เหตุการณ์หรือความทรงจำในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป โดยเน้นให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

บทความเรื่อง “บทบาทของประชาชนในประวัติศาสตร์การพัฒนาเมือง กรณีศึกษา อำเภอบางขุนเทียนระหว่างทศวรรษ 2480-2520” เสนอว่าการพัฒนาเมืองที่เกิดขึ้นก่อน ทศวรรษ 2480 ล้วนมาจากนโยบายหรือผลประโยชน์ของภาคราชการและรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทำให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่สอดคล้องกับความต้องการ ของคนในพื้นที่และสภาพแวดล้อม กรณีศึกษานี้ชี้ว่า ประชาชนในอำเภอบางขุนเทียนเริ่มมี ส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2475 จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ได้รับการศึกษา สมัยใหม่ที่เริ่มสนใจการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยแห่งการพัฒนาประเทศไทย ในทศวรรษ 2500 ประชาชนบางขุนเทียนก็ตอบสนองกับยุคสมัยด้วยการพัฒนาบ้านเกิดของตน ผ่านการสร้างถนน การย้ายสถานที่ราชการเมื่อต้นทศวรรษ 2520 ได้ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของ บางขุนเทียนที่มีสภาพเป็นชนบทได้เริ่มแปรสภาพเป็นชานเมืองกรุงเทพมหานคร และเกิดชุมชน เมืองใหม่ อย่างไรก็ตาม การพัฒนานี้เกิดขึ้นโดยไร้ระเบียบและไม่มีการวางแผน แม้ว่าจะมี กฎหมายพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดขึ้น อย่างจริงจัง จึงทำให้ความเป็นเมืองเข้ามารุกล้ำพื้นที่เพื่อการเกษตรเป็นจำนวนมาก

บทความเรื่อง “สำนักงานปฎิเทศบาลนครกรุงเทพ : ประวัติศาสตร์การจัดการ ขยะมูลฝอยในกรุงเทพ ปลายทศวรรษ 2490 ถึงทศวรรษ 2510” ศึกษาพัฒนาการของการจัดการ ขยะมูลฝอยในกรุงเทพโดยอาศัยเทคโนโลยี การจัดการนี้มีจุดแรกเริ่มจากความพยายาม แก้ปัญหาขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในเขตเมือง และการร้องเรียนจากประชาชน เทศบาลนครกรุงเทพยังได้รับการผลักดันจากรัฐบาลให้แก้ปัญหานี้โดยอาศัยเทคโนโลยี จนมีโครงการทดลองและก่อสร้างโรงงานขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม โรงงานดังกล่าวไม่สามารถ ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ข้อจำกัดทางเทคโนโลยี องค์ประกอบของขยะมูลฝอย ในกรุงเทพ และที่สำคัญคือ ปัจจัยทางการเมืองในทศวรรษ 2500 ได้ส่งผลให้เกิดการแทรกแซง การบริหารงานเทศบาล และกระทบต่อการดำเนินการของโรงงานปฎิเทศบาลไปสู่ความล้มเหลวของ โครงการดังกล่าว กรณีศึกษานี้สะท้อนถึงปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยที่สัมพันธ์กับการเมือง และการเลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ภายใต้ข้อถกเถียงใหญ่ว่าด้วยเรื่อง การกระจายอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถูกแทรกแซงโดยรัฐบาล หากเชื่อมโยงใน บริบทโลกด้านพัฒนาการการใช้เทคโนโลยีกำจัดขยะแล้ว กรณีศึกษานี้เกิดขึ้นท่ามกลางกระแส การทดลองใช้เทคโนโลยีการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับนานาชาติเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลจากความเจริญของสังคมเมืองที่มนุษย์ชาติต่างกำลังเผชิญ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ และหลากหลาย ขอขอบคุณผู้ช่วยงานบรรณาธิการทั้ง 2 ท่านคือ คุณปวิข นววิรุฬห์ และคุณฐิณันท์ วิจิตรกฤตพงศ์

ในโอกาสล่วงเข้าสู่ปีใหม่ กองบรรณาธิการขออวยพรให้ผู้อ่านทุกท่านมีความสุขและ สุขภาพดี

จุฬาพร เอื้อรักสกุล